

Desaparegut durant més de 50 anys

L'enigma del cançoner popular

El cançoner popular ha retornat a Catalunya procedent de Suïssa. Durant més de 50 anys aquesta valuosa documentació s'havia donat per desapareguda.

Una seixantena de caixes farcides de documents procedents de Suïssa constitueix una important reincorporació de patrimoni cultural a casa nostra. Es tracta del conjunt de material que en el seu moment va aplegar l'Obra del Cançoner Popular i que durant més de cinquanta anys havia restat en parador desconegut per a tothom, i havia constituït un dels enigmes més inexplicables de la vida cultural catalana contemporània. Ara aquesta documentació es troba al monestir de Montserrat, destinatari d'aquest valuosíssim patrimoni i fi i alhora llum d'una història absolutament insòlita que caldrà explicar a pams.

L'Obra del Cançoner Popular es remunta a l'inici de la dècada dels 20, concretament l'any 1921, quan el mecenes

olotí Rafael Patxot i Jubert (Olot 1872-Ginebra 1964) va suggerir a Lluís Millet, fundador de l'Orfeo Català, la direcció de la iniciativa indicada, que es disposava a finançar des de la Fundació Concepció Rabell i Cibilo de què era marmessor. Es tractava d'endegar un recull exhaustiu del folklore musical català mitjançant la recerca acurada de les cançons populars, rondalles amb tonada, danses, etcètera. Aquesta recerca abastava totes les facetes possibles. Des d'aconseguir col·leccions més o menys ordenades ja existents fins a la trobada arreu del país de les fonts més orginàries. Hi havia una intenció molt clara d'exhaustivitat i d'autenticitat de la qual en serien una mostra ben explícita les missions de recerca formades per equips de dos components —normalment un músic i un literat— que entre el 1922 i el

1934 pràcticament van rastrejar tot el Principat i part dels Països Catalans recollint en viu cançons, rondalles i altres materials de boca de pastors, camperols, en alguns casos emprant procediments fonogràfics.

Lluís Millet, i amb ell l'Orfeo Català, va acceptar amb entusiasme el repte de Patxot i en va assumir la responsabilitat plena. Aquells eren uns moments d'especial protagonisme social de l'entitat, sobrada d'energia i de capacitat de convocatòria.

L'Obra del Cançoner Popular va nàixer amb el coixí d'uns precedents ambientals més que favorables, tant en el pla nacional com internacional, i la seva trajectòria va ser d'una total conseqüència i d'una gran volada.

L'inici oficial de les activitats va tenir

Lluís Millet interpretava sempre com a peça ARXIU inicial dels seus concerts el Cant de la Senyera.

lloc el 6 de gener del 1922 en una sessió que va celebrar-se al Palau de la Música Catalana en presència del president de l'Orfeó Català, Joaquim Cabot, del seu director, Lluís Millet, i de Rafael Patxot i amb representacions de diferents entitats com el Centre Excursionista de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, etc.

De seguida es va posar en marxa un pla de treball basat en tres elements. Crida als col·leccionistes de materials perquè els lliuressin a la iniciativa, concursos de reculls i missions de recerca. Tot obeïa a un pla perfectament estudiat i de què també formava part la redacció d'un dietari, recull quotidià i puntual de totes les vicissituds que es produïen a cada moment a redós de l'Obra.

Els resultats de les donacions van ser importants. És especialment destacable l'efectuada l'any 1923 per Àngel Aguiló, fill de Marià Aguiló, d'un recull de 12.000 textos de cançons aplegades per aquest. També les lletres d'unes 4.000 cançons mallorquines, donació del sacerdot de Felanitx Cosme Bauçà feta el 1926.

Les missions de recerca van ser la parcel·la més important de la tasca de l'Obra del Cançoner Popular i també les més espectaculars. Entre 1922 i 1934 se'n van fer 55 que van recórrer tota Catalunya i, tal com s'ha apuntat, part dels Països Catalans. Entre d'altres, hi van prendre part noms tan destacats com mossèn Higiní Anglès, Joan Tomàs, Baltasar Samper, Joan Amades, Josep Maria Roma, Palmira Jacqueti, Xavier i Joan Gols, Joan Llongueras, Esteve Albert

i Lluís Maria Miller, fill del fundador de l'Orfeó Català. En els seus recorreguts pam a pam pel país van recollir un vastíssim conjunt de material no definitivament ordenat avui encara, que dona fe de la importància assolida per la seva tasca.

Paral·lelament s'editava la *Col·lecció de Materials* —quatre volums entre 1926 i 1929— en el quals s'exposaven memòries de les missions de recerca, estudis, homenatges i cròniques d'un inestimable valor per als estudiosos.

Cal tenir en compte, en tot cas, que l'activitat de l'Obra del Cançoner Popular es va moure al si d'un context científic fins a cert punt poc elaborat. La musicologia era una ciència encara poc desenvolupada, força mancada de referències definitives, el que impedia uns plantejaments científics plenament rigorosos o inequívocs.

La història de l'Obra del Cançoner Popular no està exempta de dificultats i també de tensions. La clausura del local de l'Orfeó Català l'any 1925 decretada pel govern de Primo de Rivera va obligar a traslladar la seva seu a un local de la part baixa de la Via Laietana, on va romandre fins a la seva fi. L'esclat de la guerra civil va comportar l'exili de Rafael Patxot, persona que va tenir una intervenció molt activa, i sovint conflictiva, en la gestió de l'Obra. Amb la seva marxa, les activitats del Cançoner van quedar estroncades, ja que no es va poder retribuir als col·laboradors i també per les circumstàncies pròpies del moment.

Diversos avatars complexos van fer que finalment tots els materials aplegats desapareguessin vers un destí desconegut. Només restà a Barcelona diversa documentació, entre la qual dos volums del *Dietari*, dipositada al Palau de la Música i també altres materials guardats per Francesc Pujol al seu domicili particular.

Aquest material va ser recuperat per apoderats de Rafael Patxot —amb intervenció activa de Francesc Maspons i Anglès— via manaments judicials i fins i tot hi va haver un plet entre l'Orfeó Català, que reclamava els seus drets sobre el material dipositat a la seva seu, i el mecenes de l'Obra. La sentència definitiva, no recorreguda per l'Orfeó Català, és del 1954 i comportava el definitiu retorn de l'esmentat material o fons documental.

El destí de tot el vast aplec de documents ha estat fins ara objecte d'innombrables especulacions, la més divulgada

de les quals el situava en una genèrica, no precisada mai, universitat nord-americana. El tema fins i tot havia estat emprat ideològicament i políticament com a mostra de falta d'altura de mires de la burgesia catalana quan es posava en tasques de mecenatge.

Amb el lliurament per part dels hereus de Rafael Patxot al monestir de Montserrat d'aquesta seixantena de caixes farcides de cultura musical catalana, el país recupera no sols un fons documental d'un valor incalculable, si no que es posa fi a un enigmàtic parèntesi de més de mig segle de desproveïment d'un patrimoni que cal esperar que pugui fornir fruits substancials de la mà d'estudiosos conseqüents.

Jaume Comellas

Lluís Millet fundà l'Orfeó Català.

ARXIU